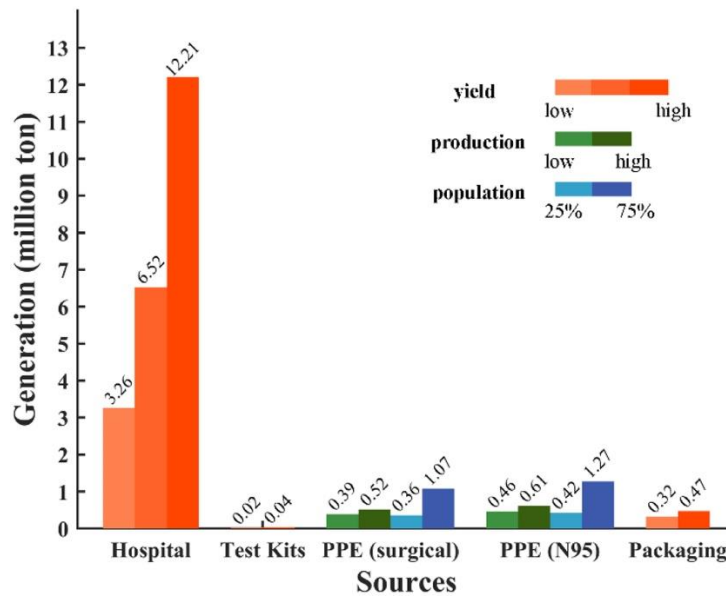

การจัดการขยะพลาสติกจากการระบาดของโรคโควิด-๑๙ ในประเทศญี่ปุ่น

นางสาวกษมน ฉัตรธรรมพร*

บทนำ

พลาสติกเป็นวัสดุที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เพราะมีความทนทานสูง มีน้ำหนักเบา และราคาไม่แพง เหมาะกับการใช้เป็นวัสดุในการผลิตทั้งเครื่องมือทางการแพทย์แบบใช้ครั้งเดียว รวมถึงบรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ และตั้งแต่เกิดการระบาดของโรคโควิด-๑๙ เป็นต้นมาทำให้ขยะพลาสติกทั่วโลกมีปริมาณเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะขยะพลาสติกจากโรงพยาบาล จากอุปกรณ์จำพวกเครื่องป้องกันส่วนบุคคล เช่น ชุดคลุมปฏิบัติการ หน้ากากอนามัย ถุงมือ เฟสชีลด์ (Face shield) นอกจากนี้ในช่วงที่มีมาตรการจำกัดการเดินทาง ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ต้องสั่งซื้อสินค้าและอาหารผ่านช่องทางออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ปริมาณขยะพลาสติกจากบรรจุภัณฑ์เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน

ขยะพลาสติกทั่วโลกที่ไม่ได้รับการจัดการจากแหล่งต่าง ๆ (ขยะจากโรงพยาบาล, ชุดตรวจ, ชุด PPE และบรรจุภัณฑ์จากการส่งสินค้าออนไลน์) อันเนื่องมาจากการระบาดของโรคโควิด-๑๙ (ที่มา : <https://www.pnas.org/doi/10.1073/pnas.2111530118>)

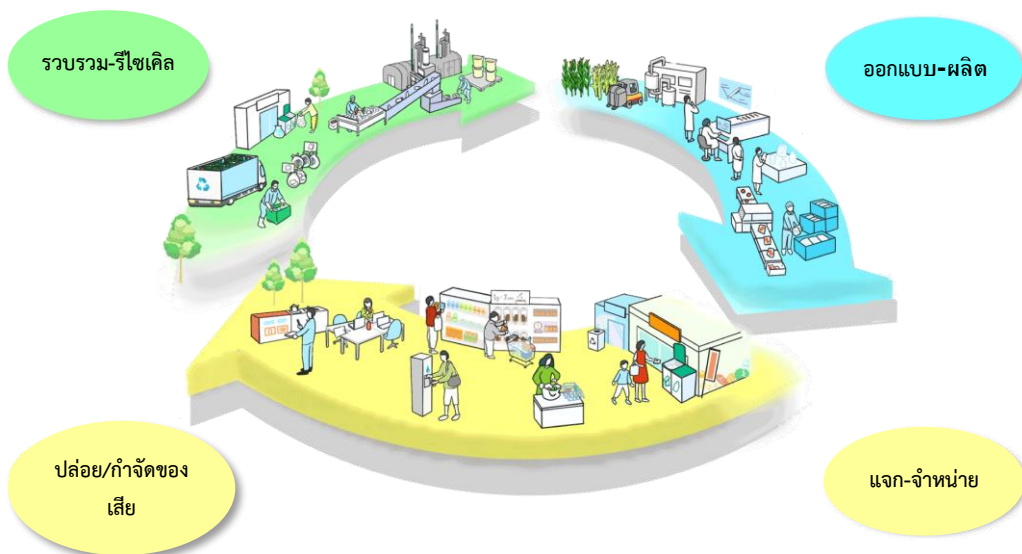
จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ปริมาณขยะพลาสติกทั่วโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในแถบเอเชียที่บริการขนส่งอาหารเติบโตขึ้นเป็นอย่างมากเนื่องจากมาตรการจำกัดการเดินทาง แต่ในทางกลับกันการจัดการขยะพลาสติกนั้นไม่ได้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย เพราะไม่ใช่ขยะทุกชิ้นจะได้รับการรีไซเคิลอย่างถูกต้อง จึงทำให้เกิดปัญหาตามมา โดยเฉพาะปัญหาขยะพลาสติกในทะเล หลายครั้งที่พบขยะพลาสติกเหล่านี้ตักค้างอยู่ในสัตว์ทะเล ซึ่งสัตว์บางชนิดเป็นอาหารของมนุษย์ จึงส่งผลกระทบต่อสุขภาพ แต่สุดท้ายไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อตรงหรือโดยอ้อมก็ล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ทั้งสิ้น หลายประเทศได้ตระหนักถึงปัญหานี้และพยายามหาทางแก้ไข เช่น การขอความร่วมมือ การรณรงค์ การออกกฎหมาย ซึ่งบทความนี้จะกล่าวถึงกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะพลาสติกของประเทศญี่ปุ่นซึ่งเกิดขึ้นหลังจากวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ ดังต่อไปนี้

*นักวิทยาศาสตร์ปฏิบัติการ กลุ่มงานภาษาญี่ปุ่นและเกาหลี สำนักภาษาต่างประเทศ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการหมุนเวียนทรัพยากรพลาสติกของประเทศญี่ปุ่น

เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๔ ที่ผ่านมา กระทรวงสิ่งแวดล้อม และกระทรวงอุตสาหกรรมของประเทศญี่ปุ่นได้ออกกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการหมุนเวียนทรัพยากรพลาสติก หรือกฎหมายการรีไซเคิลพลาสติก เพื่อให้บรรดาร้านค้าและผู้ให้บริการในประเทศญี่ปุ่นลดการใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว โดยกำหนดให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ ๑ เมษายน ๒๕๖๕ เป็นต้นไป โดยกฎหมายดังกล่าวจะครอบคลุมวงจรของพลาสติกตั้งแต่การออกแบบผลิตภัณฑ์พลาสติกไปจนถึงการกำจัดขยะพลาสติก และยังรวมไปถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยสนับสนุนหลักการ 3R+Renewable ซึ่งเป็นหลักการจัดการขยะพลาสติก ที่ประกอบไปด้วย Reduce : ลดการใช้พลาสติก Reuse : การใช้พลาสติกซ้ำ Recycle : การแปรรูปพลาสติกกลับมาใช้ใหม่ และ Renewable : การทดแทนด้วยทรัพยากรหมุนเวียนอย่างพลาสติกชีวภาพ

ประเทศญี่ปุ่นได้ออกกฎหมายนี้ โดยมีจุดประสงค์เพื่อรับมือกับปัญหามลพิษทางทะเลจากขยะพลาสติก ปัญหาสภาพภูมิอากาศแปรปรวน และการเพิ่มความเข้มงวดของกฎหมายการนำเข้าขยะของประเทศต่าง ๆ ที่เคยรับขยะจากประเทศญี่ปุ่น ทำให้ประเทศญี่ปุ่นประสบปัญหาการจัดการขยะภายในประเทศ โดยกฎหมายการรีไซเคิลพลาสติกมีแนวทางพื้นฐานเพื่อส่งเสริมให้เกิดการหมุนเวียนทรัพยากรพลาสติกอย่างครบวงจรและแบ่งเป็นขั้นตอนตามวงจรชีวิตของพลาสติกและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ขั้นตอนการออกแบบและผลิต ขั้นตอนการจำหน่าย และขั้นตอนการกำจัดและรีไซเคิล โดยในแต่ละขั้นตอนจะมีสาระสำคัญของกฎหมาย ดังนี้

การหมุนเวียนทรัพยากรพลาสติก (ที่มา : <https://plastic-circulation.env.go.jp/about>)

ขั้นตอนการออกแบบและผลิต โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างสังคมที่ผู้บริโภคสามารถเลือกผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่ผ่านการรับรองจากรัฐบาล ด้วยการกำหนดแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ผลิตไปพร้อมกับการรับรองพลาสติกที่ผลิตตามแนวทางดังกล่าว ซึ่งมีรายการที่ต้องพิจารณาในการออกแบบ ดังนี้

๑) โครงสร้าง

- การลดน้ำหนักวัสดุที่ใช้ในการผลิต
- ลดความซับซ้อนของบรรจุภัณฑ์
- มีอายุการใช้งานที่ยาวนาน
- ง่ายต่อการนำชิ้นส่วนกลับมาใช้ใหม่
- ใช้วัสดุประเภทเดียวกันในการผลิต
- ง่ายต่อการแยกชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์สำหรับการรีไซเคิล
- ง่ายต่อการเก็บรวบรวมและขนส่ง
- สะดวกในการบิดและเผาเพื่อกำจัด

๒) วัสดุ

- เปลี่ยนเป็นวัสดุอย่างอื่นทดแทนพลาสติก
- ใช้วัสดุที่ง่ายต่อการรีไซเคิล
- ใช้พลาสติกรีไซเคิล
- ใช้พลาสติกชีวภาพ (Bioplastic)

๓) การประเมินวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์

๔) การเผยแพร่ข้อมูลและการพัฒนาระบบ

๕) การร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

๖) กำหนดมาตรฐานการออกแบบแต่ละผลิตภัณฑ์และปฏิบัติตามแนวทางการออกแบบ

ขั้นตอนการจำหน่าย โดยมีจุดประสงค์เพื่อเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้บริโภคให้ลดการใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว ๑๒ ชนิดตามตารางข้างล่างนี้ที่ได้รับจากร้านสะดวกซื้อหรือผู้ให้บริการที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การคิดค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมสำหรับผลิตภัณฑ์พลาสติก การให้คะแนนสะสมสำหรับผู้ที่ใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติก การให้ร้านสะดวกซื้อและผู้ให้บริการเปลี่ยนมาใช้วัสดุทดแทน

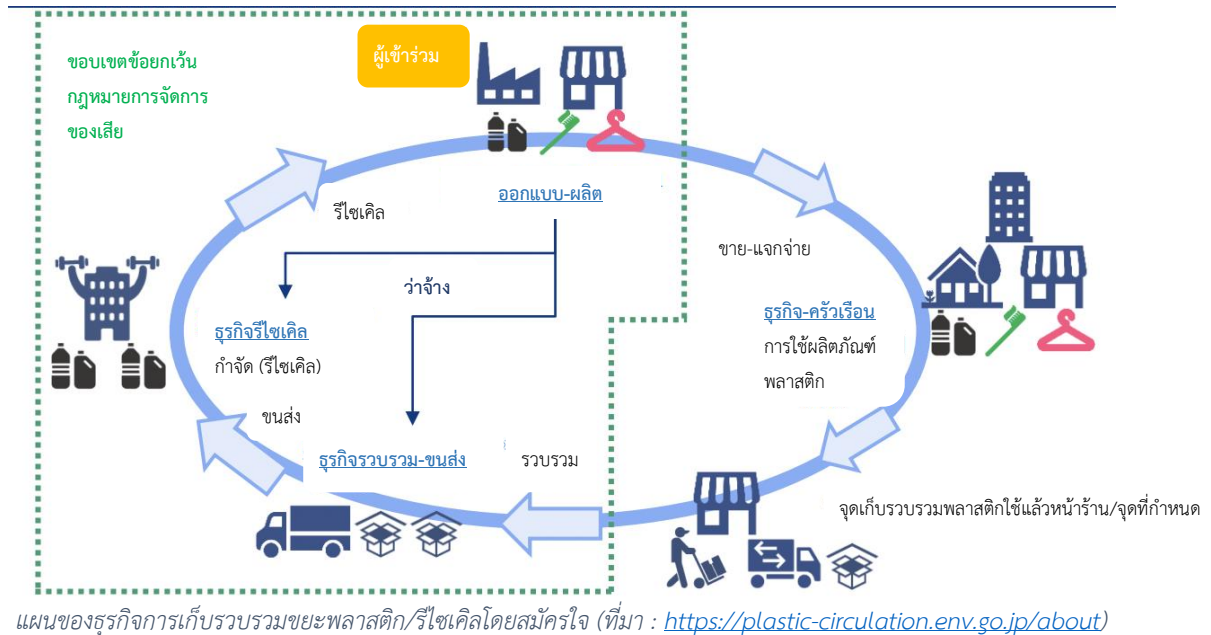
ตารางผลิตภัณฑ์พลาสติก ๑๒ ชนิดที่มีมาตรการลดการใช้

(ที่มา : <https://nordot.app/854524310047195136?c=39546741839462401>)

ประเภทธุรกิจ	ร้านสะดวกซื้อ ซูเปอร์มาร์เก็ต ฯลฯ	โรงแรม	ร้านซักรีด
ผลิตภัณฑ์ ๑๒ ชนิด	ส้อม ช้อน มีด หลอด ไม้คนเครื่องดื่ม	แปรงหวีผม หวี มีดโกน หมวกคลุมอาบน้ำ แปรงสีฟัน	ไม้แขวนเสื้อ ถักคลุมเสื้อ
มาตรการลดการใช้	คิดค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม การให้คะแนนกับผู้ที่ใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติก เปลี่ยนไปใช้วัสดุทดแทน ตรวจสอบความจำเป็นในการใช้ หรือทำให้น้ำหนักเบาลง ฯลฯ		

ขั้นตอนการกำจัดและรีไซเคิล โดยมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมระบบการเก็บรวบรวมขยะพลาสติกและรีไซเคิลทั้งระบบ ให้มีประสิทธิภาพด้วยกลไก ๓ ประการ คือ

- ๑) เทศบาลเพิ่มประสิทธิภาพในการเก็บรวบรวมและรีไซเคิลขยะ
- ๒) ผู้ผลิตและร้านค้าปลีกพัฒนาแผนการเก็บรวบรวมพลาสติกใช้แล้วจากผู้บริโภคกลับคืนและทำการรวบรวมเพื่อส่งต่อไปรีไซเคิล

- ๓) โรงงานที่มีการปล่อยของเสียดำเนินการตามมาตรการจัดการของเสีย เช่น ควบคุมการปล่อยมลพิษ การคัดแยกและรีไซเคิล

การออกกฎหมายรีไซเคิลพลาสติกนี้ จะทำให้มีการควบคุมการผลิตพลาสติกให้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมการตลาดใช้พลาสติกอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งกำหนดแนวทางในการกำจัดขยะพลาสติกให้เป็นระบบเพื่อให้ง่ายต่อการนำไปรีไซเคิล ซึ่งการจัดการอย่างเป็นระบบครบทั้งวงจรนี้จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการขยะพลาสติก

จากปัญหาการจัดการขยะพลาสติกภายในประเทศญี่ปุ่นที่เกิดขึ้น ส่งผลให้มีการออกกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการหมุนเวียนทรัพยากรพลาสติกหรือกฎหมายการรีไซเคิลพลาสติก โดยกฎหมายฉบับนี้จะเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ผลิตและจัดจำหน่ายที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมในการผลิตและจำหน่ายพลาสติก รวมถึงการเก็บรวบรวมเพื่อนำไปรีไซเคิลต่อไป นอกจากนี้จะมีการประกาศใช้กฎหมายฉบับดังกล่าวตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๕ เป็นต้นไป ทำให้ร้านสะดวกซื้อหลายแห่งต้องเริ่มดำเนินการเพื่อสนองต่อนโยบายดังกล่าว ด้วยการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีการใช้พลาสติกน้อยลง เช่น การเจาะรูที่ด้ามของช้อนส้อมแบบใช้ครั้งเดียว การลดความยาวของช้อนส้อม การเปลี่ยนมาใช้วัสดุทดแทนจากพืช โดยคาดว่าจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้ในปี ๒๕๖๕ นี้สามารถลดการใช้พลาสติกลงได้ประมาณ ๖๗ ตัน

แต่นโยบายการเก็บค่าบริการสำหรับผลิตภัณฑ์พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวที่เคยให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย เช่น ซ้อน ส้อม มีด ฯลฯ ยังเป็นที่กังวลของหลายบริษัทว่าจะกระทบต่อยอดขาย อย่างไรก็ตามบรรดาธุรกิจต่างให้ความสำคัญร่วมมือเป็นอย่างดีเพื่อเป้าหมายในการลดจำนวนขยะพลาสติก ทั้งนี้ในปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นมีการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการจัดการขยะและรักษาความสะอาด ซึ่งอาจเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ แต่ประเทศญี่ปุ่นได้เริ่มให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาค้นต้นเหตุจากการสร้างขยะพลาสติกซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการควบคุมดูแลเช่นเดียวกัน

สำหรับประเทศไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๗๓ ที่ได้รับการเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีไปเมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมีการจัดการในแต่ละวงจรชีวิตของพลาสติก ได้แก่ ขั้นตอนการผลิตโดยเน้นการป้องกันและควบคุมการเกิดของเสีย และการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนการบริโภคโดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการบริโภค และขั้นตอนหลังการบริโภคด้วยการนำพลาสติกกลับมาใช้ประโยชน์ และส่งเสริมให้มีการแยกขยะภายในชุมชน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการหมุนเวียนทรัพยากรพลาสติกของประเทศญี่ปุ่น และหากแผนปฏิบัติการของไทยสามารถบังคับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมเช่นเดียวกับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นก็จะยิ่งส่งเสริมการจัดการปัญหาขยะพลาสติกในประเทศไทยได้เร็วยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- Peng, Y., Wu, P., Schartup, A. T., & Zhang, Y. (2021, November 8). *Plastic waste release caused by covid-19 and ...* - *pnas.org*. PNAS. Retrieved March 17, 2022, from <https://www.pnas.org/doi/10.1073/pnas.2111530118>
- Ministry of the Environment Government of Japan. (n.d.). *プラスチックに係る資源循環の 促進等に関する法律について*. Circulation of Plastic Resources *プラスチック資源循環*. Retrieved March 17, 2022, from <https://plastic-circulation.env.go.jp/wp-content/themes/plastic/assets/pdf/pamphlet.pdf>
- 共同通信 (2022, January 14). *プラ 12 品目削減、4 月から 事業者に義務化、新法施行 | 共同通信*. 共同通信. Retrieved March 17, 2022, from <https://nordot.app/854524310047195136?c=39546741839462401>
- 日本放送協会. (2022, March 12). *コンビニ各社 プラ削減へ対応もスプーンなど有料化は見送り*. NHK ニュース. Retrieved March 17, 2022, from https://www3.nhk.or.jp/news/html/20220307/k10013517701000.html?utm_int=news-business_contents_list-items_011
- Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561 - 2573. กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (n.d.). Retrieved March 18, 2022, from https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2021/10/pcdnew-2021-10-19_08-59-31_527174.pdf
- เพชร มโนปวิตร. (2021, October 8). *Roadmap การแก้ปัญหาขยะพลาสติกในประเทศไทยหลังวิกฤติโควิด (2): ความจำเป็นของมาตรการทางกฎหมาย*. ThaiPublica. Retrieved March 18, 2022, from <https://thaipublica.org/2021/01/sustainability4all02/>
- ส่วนพัฒนาและบริหารระบบสารสนเทศ , ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2021, October 20). *แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก ระยะที่ 1 (พ.ศ.2563 – 2565) . กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. Retrieved March 22, 2022, from <https://www.pcd.go.th/publication/15038/>
- , T. T., By, -, & TopTen. (2021, August 29). *'ญี่ปุ่น' ออกกฎบังคับร้านค้าสด 'พลาสติกใช้แล้วทิ้ง' 12 ชนิด เพื่อส่งเสริมการรีไซเคิล*. Positioning Magazine. Retrieved March 17, 2022, from <https://positioningmag.com/1349042>